

gadói közösség birtokában lévő világismeret, melyet az irónia gyengít, felfüggeszt, kérdéssé és/vagy nevetségessé tesz. Ma azonban (Besenyeyi Ferencnek egy interjúban kifejtett vélekedése mintájára, mely szerint azért nem tudja hitelesen megformálni Othello alakját a színpadon, mert a nézőtérben Jagók ülnek) az írónak azzal kell számolnia, hogy könyveit Gregor Samsák olvassák. Olvasói világértés híján az írónak kell öntörvényű, állításokból konstruálódó világot építenie, persze nem feltétlenül (ön)irónia és még kevésbé humor nélkül. Ha ez a modell feleleveníti az olvasó latens tudását, a mű világa túlterjedhet önmagán, és módot ad az olvasónak arra, hogy az olvasat megalkotása során maga is építkezzék. Közben szánja és kineveti Bratka történeteinek alakjait, és viszolyog a világuktól, ennyi vigaszt igazán megérdemelne.

Bodor Béla

SZEGI PÁL: JÁTÉK ÉS LELKIISMERET

*Válogatta, szerkesztette és a bevezető tanulmányt írta Széchenyi Ágnes
Argumentum–Philobiblon, 2001. 372 oldal,
2400 Ft*

A magyar irodalomtörténet sokkötetes akadémiai bibliográfiájában az 1902 és 1958 között élt Szegi Pál neve alatt egyetlen tétel szerepel. Az sem az ő saját művére utal, hanem visszamemlékezésre halálának 10. évfordulója alkalmából, s nem irodalmi lapban jelent meg, hanem a *Művészet* című folyóiratban. Lexikonokat böngészve legfőbb egy-két adattal bővíthetjük ezt a sivár információt. Másokról szóló szakirodalomban fölbukkan a neve, ő maga azonban nem jelenik meg címszóként, portré modelljeként vagy csoportkép szereplőjeként sem. Mégis fogalom és jelkép, s ebben Illyés korrajzregényének, a BEATRICE APRÓDJAI-nak lehet a legnagyobb szerepe: Szegi, ha nem is epikai főhős ebben a memoárban, de centrális szellemi alak, megtestesítője, összefoglalója az Illyés és nemzedéke számára akkor (többnyire

később is) lényeges eszméknek és törekvéseknek. Az a hűség és tárgyilagos szeretet, amellyel a már klasszikus író fiatalkori mentora-ként idézi föl a vele szinte egyidős, csonkább és hézagosabb életművet hátrahagyó Szegi alakját és hatását, joggal kelti föl és növeli meg érdeklődésünket a huszadik századi magyar művelődéstörténet már-már elfeledett alakja iránt. Széchenyi Ágnes kutatói éberségének és az elhanyagolt, nehezen hozzáférhető szövegek iránti érdeklődésének köszönhetően támadt most lehetőségünk az életmű áttekintésére és a hagyaték földolgozására.

„*Félbemaradt pálya volna?*” – kérdezi az előszó, és: „*Mi a teljesség mércéje?*” Ámde értsük meg azokat is, akik még többet vártak tőle, Illyésen és Szabó Lőrincen kívül akár Kassákot, talán még előbb Babitsot. Jogos hivatkozni Szegi rangos szerkesztői teljesítményére vagy általa gondozott kitűnő antológiákra, de a nagyobb terjedelmű életművet hátrahagyó Halász Gábor és Szerb Antal is sokoldalú volt, s arra ritkán gondolunk, hogy Németh László, Illyés, Szabó Lőrinc szerkesztői és irodalomszervezői teljesítménye legfőbb azért említődik ritkábban, mert eredeti szépirodalmi műveik és fordításaik fénye elhomályosítja. Ez nem kisebbíti Szegi életművét és újrafelfedezésének értelmét, sőt ellenkezőleg: a háttér és a környezet segíthet plasztikusan kiemelni azt a sajátos értéket, speciális szerepet, amely a rá való visszatekintést érdemessé, esztétikai, irodalomtörténeti és (alkotás)lélektani szempontból tanulságossá teszi.

Világában körültekintve válasszuk indulási pontul Illyés axiomatikus jellemzését: „*Nem élt vissza ügyengető adottságaival. Illetve ő maga olyan természeteseknek vette azokat, hogy természetesen élt velük; magától értetőően volt hangadó.*” Más szavakkal: koraérett volt nemzedéktársai között; szellemi hatásra tört, nem kívülről igazolt tekintélyre; önmaga formátumának írásos igazolása helyett társai-tanítványai művének szókratészi módszerrel való fejlesztésében fedezte föl lételemét és életcélját; különcknek látszó, de eredményesen működő peripatetikus volt.

A kötet a VERSEK ÉS A MŰFORDÍTÁSOK ciklusával kezdődik. SVÁBHEGYI ELÉGIÁK címen beharangozott verseskötetének (1937) vagy legálább levonatának sorsa Széchenyi Ágnes szerint máig tisztázatlan. Az első, kéziratból kö-

zölt verse 1919-re van datálva. A lírai és műfordítói termés elég nagy hányada a húszas, kisebb része a harmincas években keletkezett, és a később megjelent művek ihletése is erre a korai korszakra utal vissza. Költőként Szegei Ady szimbolizmusát és Kassák avantgárdját követi, de van füle a húszas években induló saját nemzedéke (Fodor József, Szabó Lőrinc, Erdélyi József) új verhangjának meghallására is. Eszménye, mint fordításaiból és kritikai hivatkozásából kitűnik, az a Guillaume Apollinaire, aki klasszikus értékekért aggódva már-már mentegetőzik a kor által szuggerált, megkerülhetetlen modernsége miatt. A magyar versolvasók többsége Radnóti Miklós fordításában ismeri az EGY SZÉP VÖRÖSESSZÖRÉHEZ című verset, amelyet korábban Szegi is tolmácsolt, 1925-ben a *Periszkóp* című rövid életű aradi folyóiratban. Az ő változatának már a címe is nyersebb és költőietlenebb (A SZÉP VÖRÖS ASZSZONY), szókincse köznapibb, versmondata darabosabb, dikciója avantgardisztikusabb, mint nem sokkal fiatalabb, de más nemzedéki ízlést képviselő pályatársáé.

Korai lírájában az avantgárd kórushangján szólal meg. Az apai erőszak elleni freudikus szólam is jellegzetes, akárcsak a forradalmi ifjúság kozmikusná növesztett tiltakozása a háború, a bukott forradalmak idején, kétségbeesésbe taszító politikai döntések ellen. A Dada szélsőségeit és a szürrealista szabad asszociációkat gyanakodva kerüli. Bibliás, zsolnáros allúziókkal közösségi panaszt fejez ki; mivel alapélménye a jónak hitt eszmény veresége, vívódva kutatja a bukás okait, s mérlegkészítéskor a kudarc szubjektív motívumait is figyelembe veszi: „*Uram! Túlon túl véres lett a szánk*” – erre a sorra az a rímválasz következik, hogy „*Jaj, meg ne lássa az édesanyánk*” (VERS, 1921). Idézhetnénk tőle Erdélyi József hatására valló népdalszerű verset (EZ AZ ÉLET NEM IS ÉLET) vagy olyanokat, amelyek már Kassák *Dokumentum* című folyóirata korszakában készültek; stílusuk az avantgárd klasszicizálódását, személyiségfelfogásuk az elégikus szubjektivitás térnyerését jelzi. Rossz emlékekkel terhes gyermekkor, balul sikerült szerelem emléke tör fel, a szívárványszerű, színváltó élményben összefonódnak a „*fáradt vándor*” meg a „*bolondos virágnak*” még örülni tudó hegymászó képzettársításai. A KÖLTEMÉNYEK elnevezésű kisciklusban,

többnyire prózavers formájában dialektikus és dialógusba kívánczó szellemi érveket, egymást ellensúlyozó lelki tartalmakat szembesít. Állító vagy kérdő formában felszínre hozott aporiák állnak a középpontjukban: „*Neked fáj minden álmom, s nem te fájsz álmaidnak.*” (NEKED FÁJ...) „*Mondd, kié ez a csók, az enyém, vagy a tiéd?*” (SZERELEM.) Az avantgárd és a filozofikus-dialógikus verstípus korszakai után a negyvenes-ötvenes években mennyiségre kevés, de emberi és lírapoétikai szempontból komoly, értékes termés zárja a lírikus életművét. Izmusokra, irányzatokra alig ügyelő, az ember és a világ örök viszonylataira fogékony öregedő költő bölcs vallomásai ezek. Természet, szerelem, gyermek: „*időtlen*” témák és toposzok mozgósítják a lírai indulatmenetet. A FECSKE-VIRÁG és a BESZÉLGETÉS EGY VIRÁGGAL még a *Magyar Csillagban* jelent meg, a FIAM MÁSODIK SZÜLETÉSNAPJÁRA és a NEM később keletkezett. Ezek közül némelyiknek méltó helye lenne a magyar költészet reprezentatív antológiáiban. Egy szép példa:

FIAM MÁSODIK SZÜLETÉSNAPJÁRA

*Már egyre többet sír; s kevesebbet nevet.
Azt mondják, napról-napra rosszabb. S meg is verik.*

Kemény kezébe vette az okos szeretet.

*Konok és szomorú. Nem. Nem fáj a verés.
Nem a verés fáj néki.
Valami lassan süllyed benne és
álmából most riad a rossz, felnőtt világra
s fáj a felébredés.*

*Még meztelenül úgy áll, oly tisztán
és bátran, mintha ruha lenne rajta,
de hogyha rossz, s a sarokba zavarják,
a fejét már lehajtja.*

*Már egyre több dolognak megtanulja nevét.
Még nem lop, csak elteszi, zsebrerakja,
amit megkíván, magának akarja.
Mindegy, hogy kincs-e az, vagy csak szemét.*

*A csillagokról még semmit se tud.
Nem tudja, fényes gombok-e vagy messzi lámpák.*

*S nem tudja, hogy vázánkban a virág
más, mint a kertben, mert levágták.*

*Még nem tud semmit. De már annyi mindent
sejt s egyre jobban fél a sok csodától,
melyet lassan leleplez a világ
előtte és elárul a közel,
vagy ellop a távol.*

*Már egyre többet sír, s kevesebbet nevet.
Az t mondják napról-napra rosszabb. És
megverik:*

*Az idő már temetni kezdi benne
a tiszta gyermeket.
S érleli benne a feketébb emberit.*

Az IRODALMI TANULMÁNYOK ciklusában cikkek, kritikák, esszék sorakoznak, „*ceruzasorok*”, ahogy egy helyütt Szegi nevezi műfaját. Mások tanulmánymeretűvé terebélyesítenék azt, amit ő többnyire újságtárca-rövidségűvé tömörít. Meghatározó avantgárd indíttatása és érdeklődése után igen korán rátalál a *modern, modernség* jelenségére, fogalmára, és ezzel önkéntelenül előfutára lesz egy éppen manapság különösen aktuális poétikai és történeti szemléletnek. *Mi a modern?* Kermode későbbi kérdésére Szegi már az 1920-as években keresi a választ, nemcsak a saját idősebb és fiatalabb kortársairól szóló írásaiban, hanem Szent Ágostont vagy Villont értelmezve is. „*Ágoston volt az első modern ember*”; a belső meghasonlottsággal való számvetés önfeltáró mondatait idézi tőle: „*Megpróbáltam összeállítani magamat abból a zűrzavarból, amire jóformán izenként szétbomoltam.*” Villon azért „*a legelső modern költő*” a szemében, „*mert a lélek önmagával vívott csatáiról ad számot verseiben*”. A bonyolult összetettséget, a kiszámíthatatlan csapongást és váltakozást, a lélek „*kétségekkel küzdő nyugtalanságát*”, „*sok ellentétességét*” tartja a modernség kritériumának, ehhez képest „*lényegében mindegy, hogy mikor élnek*”; „*van bennük egy szikra, melyben az ember örök arcának fénye villan föl*”.

A modernség korok fölött ívelő szemlélete, a hagyomány és az újítás megbotránkozó szembeállításán túljutó fölfogás határozza meg Szegi szerepét az akkori magyar irodalom kritikusaként. Babitsról, Krúdyról, Tersánszkyról, Kassákról, Déryről éppolyan beleélő együttérzéssel és intuícióval nyilatkozik meg,

mint Kodolányiról, Szabó Lőrincről, Erdélyi Józsefről, József Attiláról, Pap Károlyról, Radnótiról, Márairól; koncepciójában a XX. századi magyar irodalomtörténet első felének nagyszabású vázlatra lappang. Véleménye és ítélete sohasem merevedik véglegessé, tárgyát is, önnön állásfoglalását is rugalmasan megújuló tekintettel szemléli. Kassákról 1927-ben úgy vitatkozik Kodolányival, hogy „*a túllengő, ellenőrizhetetlen ösztönösség*” motívumával magyarázza a dadaista-expresszionista és a konstruktivista Kassák életművének ellenkező végleteit. 1937-es ragyogó tanulmánya, „*a passzívitás lírájának*” nevezi Kassák költészetét, olyan merész értelmezési lehetőséget kínálva, amelyet talán máig nem érdemesített kellő figyelemre a kutatás. TERSÁNSZKY JÓZSI JENŐ című tanulmánya (1928) a legisztább tükörben villantja föl Szegi modernségről szóló elméletét. „*Ennek a művészetnek a nyugtalanság az uralkodó atmoszférája. [...] a betegségben s a bűnben egyaránt fölsírmerte a lelket!*”

Megkockáztatható, hogy Illyés híres Tersánszky-ódájának is ihletője, előzménye volt ez az itt-ott megrázó patoszba forduló szöveg. Szegi szerint „*A maga osztatlanságában és közvetlenségében megragadni valamit mindig veszélyes vállalkozás volt. (De nagy vállalkozás.)*” Illyés maximákban áll ki az „*egyedi*” érték mellett: „*Jogot a boncolóknak.*” E gondolatától a *naturalizmus* kérdésköréhez vezet szál és fordítva. Sok *naturalizmus- és realizmusellenes* előítéletet ismerünk, érdemes kiemelni, hogy Szegi jóval előbb, mint például Halász Gábor, biztatólag hivatkozott az EMBERI SZÍNJTÉK példájára, „*Balzac titáni erényeire*”. Tersánszky irodalomtörténeti helyét Móricz Zsigmond közelében sejtjük: „*A népszínmű-hangulatok erős dekorativitása helyébe ők hozták a sűrű, vegetációszagú élet igazságát a magyar irodalomba.*”

Ha különböző művek kapcsán többször ír ugyanarról a szerzőről, ösztönszerűen, egyszerűmind tudatosan célozza meg a változás, a hangváltás szimptomáit, nem tévesztve szem elől a világkép és a stílus eredendő egységét sem. Emlékeztethetünk Pap Károlyról vagy Márai Sándorról szóló kritikái füzérére. Márairól szólva például bemutatja az utazót, aki a külső világról rajzol „*gazdag és színes képet*”, hogy eljusson a vallomásosságig; azután a játék megszállottját méltatja, aki hőseivel együtt

azért boncolja, szaggatja „*a lelkek titkait*”, hogy végül megtudjanak „*valami igazat és megbízhatót az életről*” (168.). Még később egy kéziratból közölt tanulmányban „*a polgár határozott szociális öntudatát*” emeli ki meghatározó jegyként (197.). Figyelme ekkor már a „*tartalomra*” irányul, „*az író szellemi magatartásának természetére*”. Ama kérdés föltevéséről, hogy „*jó regény-e*” Az IGAZI, szándékosan és tudatosan lemond. – Máskor egyetlen szintézisben valósul meg az életmű szerves egységének és változékonyságának, a kettő dialektikájának érzékletes kifejtése. Az ilyen bravúros esszételjesítmények közé tartozik például az Illyés fénykoráról szóló „*REND A ROMOKBAN*” és a TEREMTŐ NYUGTALANSÁG ÉS KLASSZICIZMUS alcímű SZABÓ LŐRING-arckép.

Avantgárd indulásával kapcsolatban van, de személyesen jellegzetes vonása Szegi intellektusának, hogy a művészeti ágak és folyamatok egyetemességében gondolkodik, nem önmagában az irodalom, hanem a „*művészi kultúra*” érdekli, mindenképpen beleértve a képzőművészetet, a színházat, a filmet. Ebben a XX. század elejének metafizikus és szellemtörténeti eredetű örökségéhez is kapcsolódik, netán Lukács György és még inkább Fülep Lajos akkori attitűdjéhez, azokéhoz, akik még nem zárták ki új nagy korstílus kibontakozásának lehetőségét, s egyszerre figyelték *A Szellem* útját és megnyilatkozásait filozófiában, etikában, irodalomban, festészetben, színházban, zenében. Közvetve jelzi a szellemi kapcsolatot, hogy 1945-ben az egykor a Vasárnapi Körhöz tartozó Balázs Bélával együtt szerkeszti „*a sajtótörténet figyelmére méltó*” *Fényszóró* című hetilap tízegynéhány számát. Ennek a lapnak a Szegi által írott beköszöntője, akárcsak a Széchenyi Ágnes szerkesztette kötet, JÁTÉK ÉS LELKIISMERT címen jelent meg. A *Fényszóró*-ciklusban olvasható cikkek közül az 1945 előttiék a *Pesti Hírlap Képes Vasárnapban* jelentek meg, a későbbiek többsége a *Szabad Művészetben*. Főlényes áttekintő tudás birtokában, tanítani való tömörséggel foglalja össze Szegi az idevont írásokban műfajelméleti nézeteit. Témáit csak erőszakkal lehetne egyetlen zsáner vagy művészeti ágazat skatulyájába gyömöszölni: a portréről ír, a szónoklatról, a színházi rendezésről, a commedia dell'artéről, a riportról, A KARIKATÚRA MŰVÉSZE-TÉRŐL; emberek és csoportok közös erőfeszítéséből születő szellemi

teljesítmények érdeklik, az együttműködés, a teremtő kapcsolat esélyei.

Aránylag közismert A KARIKATÚRA MŰVÉSZETE című rövid esszé. Alaptézise szerint „*Kétféle karikatúra van*”, az egyikben a dühös felháborodás, a maró szatíra, a vitriolos harag dominál, a másik: kedves humorizálás, mosolyogva közeledik a félszegségekhez, a hibák elkövetőivel is szolidarizáló megbocsátás szelleme hatja át. E hiteles kettőző tipológia mögött, bár nem kifejtett, de kétségtelenül meglévő és az érvelést a háttérből irányító humorelmélet áll. A pompás történelmi példatár a holland parasztsánerfektől Toulouse-Lautrecig, Dautmier-től George Groszig hatalmas nemzetközi anyagból válogat. Szegire vall, hogy nem állítja szembe, hanem egyenrangúsítja a humoros és a szarkasztikus fő típusokat: „*a két elmentéses jellemű karikatúra egyformán tökéletes, ha igazi művész alkotása*”. „*Az igazmondás, a leplezetlen szókimondás szabadságát – a bolondok és a gyermekek kiváltságát – hovatovább már csak a – karikatúrista élvezzi.*” 1948–49-ig írt valamennyi KÉPZŐMŰVÉSZETI PORTRÉ-ját is (külön ciklust alkotnak a kötetben) az elméleti tisztánlátás, a történelmi tudás és a friss megfigyelés máig elevenné teszi, és áthatja az a normálisan vagy legalább viszonylagosan szabad szellemi légkör, amelyben létrejöttek. Bálint Endréről, Dési Huber Istvánról, Barcsay Jenőről és másokról készített vázlataiban találó, eredeti megfigyelések vannak fölhalmozva, együtt pedig összképet sugároznak a modern magyar pikatúráról és részben a szobrászatról, olyat, amely Fülepéhez hasonlóan egyetemes mértékhez ragaszkodik a nemzeti művészet megítélésékor. Az ötvenes évek elején olyan feladatokat osztottak neki (is), amelyeket képtelen lett volna tartósan teljesíteni. Kényszeredett mondatokat ír le arról, hogy dolgozó népünk rendkívüli várakozással tekint a „*monumentális, reprezentatív művészet*” készülő nagyszabású műveire. Szinyei Merse Pált az impresszionizmus vádjától kényszerül megvédeni, de máskor mindig pontos, szabatos és érzékletes stílusa – mondhatnánk: szándékoltan – szárazzá, sutává torzul: „*Szakirodalmunk ezt a kérdést letárgyalta*”, írja például megvető stílusparódiaként. 1952-ben a budapesti Munkácsy-kiállítás jelentőségét a néhány évvel korábbi Szovjet Fesztézet Kiállítás jelentőségével méri össze, és külsőleg azonosul Révai József, Pogány Ö. Gá-

bor és a bőségesen idézett szovjet művészetkritikusok népiséget és realizmust éltető, a „modernizmust” kárhóztató, a témát és a mondánivalót a festői érték elé helyező szemléletével. Ez az engedmény azonban nemcsak kivételes, hanem alighanem az utolsó is. Széchenyi Ágnes szavával élve, „*egy kis koncepció perrel*” 1953-ban elmozdítják folyóirata, a *Szabad Művészet* éléről, azután a *Kisdobost* szerkeszti azzal a Zelk Zoltánnal, akivel (levelek tanúsítják a kötetben) az orosz fronton is többször találkozott 1942-ben; ő örvezető volt, Zelk munkaszolgálatos. 1946-ban Szegi írt a *Válaszban* a Voronyezst megjárt Örkény István *LÁGEREK NÉPE* című kötetéről.

Széchenyi Ágnes – lelkiismeretesen felsorolt, munkatársként megbecsült tanítványaival – olyan hiányt pótló kötetet készített, és harcolta ki megjelenését, amelyet ezentúl nem szabad és nem lehet figyelmen kívül hagyni, ha a XX. századi magyar irodalom- és művészet-történet irányzatairól és nagy alakjairól esik szó. Bevezető tanulmánya filológiai fölfedésekben bővelkedő, az egyéni pályaképet tag művelődéstörténeti panorámában bemutató esszé. Az újrafölfedezés és a türelmes feldolgozó munka révén értékes mű keletkezett, tartós szellemi érték. Nem ünneprontásként, inkább ceterum censeo gyanánt kell szóvá tenni, hogy névmutatóra ezúttal nagyon nagy szükség lett volna, fölbecsülhetetlen mértékben növelné a kötetnek nem szellemi (az így is megvan), hanem a „használati” értékét.

Tanulások tételes levonása helyett végezetül saját szavaival kísérjük meg összegezni, egy képbe sűríteni Szegi Pál habitusát, törekvését és minőségét; szellemi eszményét. Az idézet a *SZENT ÁGOSTON* című tanulmányból származik: „*azok közül való, akik számára élmény volt minden probléma, nem hívős okoskodás. Az érzések áradása kísérte gondolatait, minden szó, minden gondolat tüzesen szakadt fel belőle, mint az indulat. A gondolatok születésének rejtett titkait kutatja, [...] önmagával örök perben állt, saját lelke ismeretlen zugait kutatta*”. „*S amilyen lázas nyugtalansággal vetette magát az Igazság kutatására, ugyanolyan vehemenciával önti el egész lényét a Megismerés.*”

Csűrös Miklós

FÉL EDIT: RÉGI FALUSI TÁRSADALMAK

*Szerkesztette és bevezette Hofer Tamás
Kalligram, Pozsony, 2000. 408 oldal, 3200 Ft*

Fél Edit (1910–1988) legjelentősebb tanulmányait gyűjtötte össze egy kötetbe Hofer Tamás, aki évtizedeken át állandó munkatársa volt, sok közösen írt tanulmány és könyv szerzőtársa. Talán nem egészen véletlen, hogy a kötetet a pozsonyi Kalligram Kiadó jelentette meg, mert Fél Edit családja (ügyvéd édesapja) a Csallóközből származott, így azt szülőföldjének tekintette, ott is sokat gyűjtött, meg más felvidéki helységekből is (például Martoson).

Már igen fiatalon kezdett publikálni, 1934-től rendszeresen, vagyis azonnal az egyetemi tanulmányok befejezése után. Először a népviselet kutatása érdekelte, és meg kell mondanom, hogy mint etnoszemiótikust meglepett azoknak a korai – a harmincas évek közepén – íródott tanulmányoknak és adatközléseknek a szemiotikai szemlélete, világos lényeglátása, elméleti fesszsége.

A negyvenes évek közepétől fokozatosan fordult Fél Edit érdeklődése a népi társadalom, pontosabban a paraszti társadalom vizsgálata felé. Majd az ötvenes évek közepétől célul tűzte ki, hogy megörökítse egy hevesi falu, Átány akkor még élő „valódi” paraszti társadalmát, a téjesítés előtti falusi lét minden napjait. Ennek a kutatómunkának, az évekig tartó gyűjtésnek – amelyben Hofer Tamás is részt vett – az eredménye több németül és egy angol nyelven megjelent monográfia, a *Proper Peasants*. Mindezt azért jeleztem, mert tudni kell, hogy Fél Edit – és Hofer Tamás – munkásságát külföldön jobban ismerik, mint itthon – mint ahogy ez a válogatás az első olyan kötet, amelyben társadalomnéprajzi tanulmányai megjelentek, noha régóta kötelező olvasmányok az egyetemeken, a hazai néprajztudomány klasszikus írásai.

A kötet főbb témakörei a következők: még a negyvenes években íródtak a nagycsaládi szervezetről (akkor még működtek) szóló elemzése és a hozzá kapcsolódó szokásokról, szokásjogról, a gazdasági munka szervezéséről. AZ ÉLETÚT FORDULÓPONTJAI című fejezetben a la-